

Fra Hiawatha til Hamsun

David Monrad Johansen kan ennå skape uro i musikkhistorien.

David Monrad Johansen

FEDRENES FJELL

Rune Alver, klaver

Lawo 2016

David Monrad Johansen

KAMMERMUSIKK

Fragaria Vesca

Simax 2016

Er det ikke det vanskelige og til og med ubehagelige i fortiden som gjør historie aller mest interessant? Som fortellingen om David Monrad Johansen (1888–1974), som favnet det norske musikklivet fra den relativt unge Grieg til den modne Arne Nordheim – og som likevel er blitt stående som en tragisk skikkelse.

Monrad Johansen studerte hos Catharinus Elling og Iver Holter, viktige eksponenter for en tysk-orientert senromantikk i stort format, en annen og tynne romantikk enn Griegs. Men han var også opptatt av impresjonismen, han ville kunne alt: På slutten av 1920-tallet reiste han til Paris for å gå i lære hos Fartein Valen, men han var mer interessert i kontrapunkt og det tilbakeskuende hos Valen enn i atonaliteten, og ble nyklassisist mer enn modernist.

I 1934 ga han ut en stor Grieg-biografi, en god, alvorlig og perspektivrik bok. I 1939 skrev han orkesterverket *Pan*, som – besnærende nok – var NRKs gave til Knut Hamsun på 80-årsdagen, bare fire år etter at den store forfatteren hadde rykket ut mot tildelingen av Nobels fredspris til den tyske journalisten Carl von Ossietzky. Monrad Johansen ledet komponistforeningen da, og han ledet den i 1942–43, da han

slett ikke, sett fra ettertiden, burde ha ledet noe som helst.

Vekk fra Grieg. Det kan se ut som om han kom inn i okkupasjonens kulturbyråkrati langsomt og uten overbevisning. Han gikk inn i et råd for musikkaker under det nyopprettede Kultur- og folkeopplysningsdepartementet i 1940, ble medlem av NS i 1941, sonet fire års straffarbeid og mistet sine statsborgerlige rettigheter etter krigen.

Monrad Johansens uttalte hovedinteresse var å utvikle det norske, å skape en musikk som speilet det nasjonale.

Men linjene har vært lette å se for mange. Monrad Johansens uttalte hovedinteresse var å utvikle det norske, å skape en musikk som speilet det nasjonale. Musikken som finnes på to nye plateutgivelser speiler dette arbeidet. Mye, særlig av klavermusikken, er basert på folketoner, på materiale som ligger nær Griegs, men den er utviklet på mer prøvende og, må jeg innrømme, langt mindre overbevisende måter. Den er så villet i sine bearbeidelser, og det enkleste og mest Grieg-nære er best. Bestrebelsene på å utvikle folkemusikken mot samtidsmusikken er anstrengt og anstrengende. Men åpenheten og viljen til å komme bort fra Grieg er interessant som tidsbilde, og Rune Alvers spill er virkelig godt, poengtert og variert og alvorlig.

Tillitsfull orientalisme. På platen med kammermusikk er spil-

let faktisk ikke like konsekvent godt. Ensemblet Fragaria Vesca er upresise i den innledende klaverkvartetten, men Tor Johan Bøen og Sanae Yoshida er slående i den tidlige sonaten for fiolin og klaver. Det gjenspeiler nok det langt mer knudrete og anspente språket i kvartetten, i sonaten spiller Monrad Johansen på det han kan mer enn på det han vil lære. At han lærte, viser den frivolt modernistiske fløytekvintetten fra 1967: Da var han igjen en ønsket, viktig mann, bedt om å skrive til komponistforeningens femtiårsjubileum, en drøy generasjon etter NRKs gave til Hamsun. Tiden gikk fort.

Samtidig er det ubegripelig lenge siden Monrad Johansen skrev det morsomste, men minst betydelige stykket på kammermusikkplaten, scenemusikk til Hulda Garborgs *Den store freden*, et stort og forblommet stykke om den fredselskende sioux-høvdingen Hiawatha, allerede udødeliggjort av poeten Longfellow og komponisten Samuel Coleridge-Taylor. I Garborgs – og Monrad Johansens! – hender er dette rendyrket, tillitsfull orientalisme, helt uhørt som bilde av en undertrykt urbefolkning nå, men smektende, velspilt og ikke helt til å tro som et stykke norskhet.

Men i tekstheftet er ingenting rart, ikke livshistorien, ikke forholdet mellom liv og verk, ikke Garborgs Hiawatha, ingenting. Men det sier jeg, altså, at før du har hørt David Monrad Johansens Hiawatha-musikk fra 1925, er det ennå ting i norsk historie du ikke har fått lurt nok på. Det er så mye som ikke går opp.

Erling S. Sandmo